

Marta Szaja

Konkurencyjność gmin pod względem struktury przestrzennej : na przykładzie gmin nadmorskich województwa zachodniopomorskiego

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 108, 273-289

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MARTA SZAJA

Uniwersytet Szczeciński

**KONKURENCYJOŚĆ GMIN POD WZGLĘDEM STRUKTURY
PRZESTRZENNEJ – NA PRZYKŁADZIE GMIN NADMORSKICH
WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

Wstęp

Konkurencyjność, pierwotnie utożsamiana z działalnością gospodarczą oraz społecznym dążeniem do zajęcia lepszej pozycji, stała się również domeną jednostek terytorialnych¹. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez E. Zeman-Miszewską konkurencyjność danej jednostki przestrzennej oznacza jej przewagę (lub dystans) nad analogicznymi jednostkami znajdującymi się w tych samych grupach strategicznych (np. gminy turystyczne, miasta przemysłowe)². Najsilniejsza konkurencja jest obserwowana często pomiędzy sąsiadującymi miastami lub obszarami w obrębie tego samego regionu³.

W opracowaniu podjęto próbę analizy głównych obszarów i czynników warunkujących lokalną konkurencyjność oraz zbadania konkurencyjności gmin z perspektywy dbałości władz samorządowych o zapewnienie mieszkańcom podstawowych warunków osiedleńczych. Analizą objęto wszystkie gminy

---

¹ Por. A. Rutkowska-Gurak, *System osadniczy*, w: *Geografia ekonomiczna*, red. K. Kuciński, Oficyna a Wolters Kluwer business, Kraków 2009, s. 374.

² E. Zeman-Miszewska, *Wspólnota lokalna wobec konkurencji międzyregionalnej – podstawy marketingu terytorialnego*, „Samorząd Terytorialny” 11/2001, s. 3–10.

³ Por. A. Raczyk, S. Dołzbłasz, M. Leśniak-Johann, *Relacje współpracy i konkurencji na pograniczu polsko-niemieckim*, Wydawnictwo Gaskor Sp. z o.o., Wrocław 2012, s. 61.

nadmorskie województwa zachodniopomorskiego⁴, przede wszystkim ze względu na ich położenie w regionie oraz zbieżne walory geograficzno-przyrodnicze⁵.

1. Konkurencyjność w wymiarze lokalnym

Konkurencja i szeroko rozumiany rozwój podmiotów (w tym również jednostek terytorialnych) to procesy, które wzajemnie się ze sobą zązębiają. Do elementów bezpośrednio związanych z ich kształtowaniem należą konkurencyjność, pozycja konkurencyjna, zdolność konkurencyjna oraz atrakcyjność. „Konkurencyjność oznacza możliwość uczestniczenia w procesie konkurencji”⁶. Pozycja konkurencyjna (konkurencyjność wynikowa) określa miejsce podmiotu w rankingu podmiotów konkurujących w danym momencie (pojęcie zdeterminowane statycznie), natomiast zdolność konkurencyjna jest dynamicznym ujęciem konkurencyjności, pojmującym konkurencyjność jako proces podlegający nieustannym zmianom⁷. Mówi o możliwości sprostania przez dany podmiot wymaganiom narzuconym przez jej konkurentów. Z kolei atrakcyjność to zdolność do bycia postrzeganym jako jednostka konkurencyjna⁸. Atrakcyj-

⁴ Badaniem objęto gminy wchodzące w skład powiatów: koszalińskiego (Będzino i Mielno), sławińskiego (Darłowo 1 – gm. miejska, Darłowo 2 – gm. wiejska, Postomino), kamieńskiego (Dziwnów, Międzyzdroje, Wolin), kołobrzесьkiego (Kołobrzeg 1 – gm. miejska, Kołobrzeg 2 – gm. wiejska, Ustronie Morskie), gryfickiego (Rewal, Trzebiatów) oraz powiatu grodzkiego – miasto Świnoujście.

⁵ Obszar nadmorski województwa zachodniopomorskiego charakteryzuje się najkorzystniejszymi warunkami klimatycznymi w całym basenie Morza Bałtyckiego. Specyficzny mikroklimat, w powiązaniu ze zdrowotnymi właściwościami wody morskiej oraz z obecnością źródeł wód wglębnych i złóż surowców leczniczych, sprzyja rozwojowi funkcji sanatoryjnej i uzdrowiskowej. Szerzej: M. Prochorowicz, B. Stankiewicz, *Walory turystyczne wybranych gmin województwa zachodniopomorskiego*, w: *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis*, Folia Pomer. Univ. Technol., Oeconomica 284 (61), Szczecin 2010, s. 92 i in.

⁶ Szerzej na ten temat: M.A. Leśniewski, *Konkurencyjność jako czynnik aktywizujący rozwój gmin województwa świętokrzyskiego*, w: *Przedsiębiorczość a konkurencja w regionie świętokrzyskim*, red. Z. Olesiński, Akademia Świętokrzyska im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce 2007, s. 32–62; M. Pytlak, *Konkurencja i współpraca – komplementarne działania władz lokalnych (na przykładzie wybranych gmin zachodniego pasma aglomeracji warszawskiej)*, w: *Rocznik Żyrardowski poświęcony sprawom globalnym, regionalnym i lokalnym*, red. W. Rakowski, t. VIII, Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie, Żyrardów 2010, s. 386;

⁷ Szerzej na ten temat: E. Kulesza, M. Piotrowska, *Inwestycje publiczne jako instrument podnoszenia konkurencyjności region*, „PRZESTRZEŃ: Magazyn Planowania Przestrzennego” 13(1)/2001.

⁸ F. Kuźnik, *Koncepcje stabilnego rozwoju lokalnego*, w: *Gospodarka przestrzenna miast polskich w okresie transformacji*, red. T. Markowski, T. Marszał, KPZK PAN, z.182, Warszawa

ność pojmowana jest jako zespół przewag (dominacji) w pewnych sferach funkcjonowania podmiotu i choć stanowi element konkurencyjności, to jednak nie wyczerpuje w pełni tego terminu⁹.

Pojęcie konkurencyjności terytorialnej nie jest w literaturze przedmiotu jednolicie zdefiniowane¹⁰. Precyzowane jest bowiem z punktu widzenia różnych uwarunkowań, efektów etc. Elementem odróżniającą konkurencyjność terytorialną np. od konkurencyjności gospodarki jest to, że „jest ona procesem przebiegającym w przestrzeni i określa ją jej struktura i organizacja (w tym struktura i organizacja gospodarki danego obszaru), natomiast gospodarka traktowana jest punktowo”¹¹.

Definiując konkurencyjność w skali lokalnej za E.J. Maleckim jako „zdolność lokalnej gospodarki i społeczeństwa do zapewnienia wzrostu poziomu życia mieszkańców”¹², można wyróżnić wiele obszarów, w których gminy wzajemnie ze sobą konkurują¹³:

- a) ludność, z którą wiąże się określony poziom dochodów, kapitał ludzki i społeczny, siła polityczna i wzrost popytu;
- b) siła znaczenia istniejących i tworzenie nowych podmiotów gospodarczych;
- c) środki publiczne z funduszy krajowych i międzynarodowych;
- d) inwestycje w produkcję dóbr i usług;

1998, s. 241; B. Winiarski, *Konkurencyjność regionów a cele polityki i kierunki strategii rozwoju regionalnego*, w: *Przekroje regionalne w polityce ekonomicznej*, red. S. Korenik, PN AE nr 799, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 1999, s. 22.

⁹ Por. J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2007, s. 109.

¹⁰ Nawet opinie co do faktycznego istnienia procesu konkurencyjności terytorialnej są podzielone. Boschma wskazuje na przykład, że zasadniczy problem z konkurencyjnością terytorialną wynika z tego, że obszary (w przeciwieństwie do przedsiębiorstw), nie mogą wejść ani wyjść z danego rynku, ani też zaprzestać swojej działalności (np. w wyniku bankructwa). Z kolei Budd i Hirmis zauważają, że konkurencyjność terytorialna jest rezultatem, a nie podstawą efektywności ekonomicznej mierzonej przy pomocy różnorodnych wskaźników. Nie można bowiem powiedzieć, iż obszary (tak jak podmioty gospodarcze), są zaangażowane w proces konkurencji wszechstronnie i bezpośrednio. Szerzej na ten temat: R.A. Boschma, *Competitiveness of Regions from an Evolutionary Perspective*, „Regional Studies” 38(9)/2004, s. 1001–1014; L. Budd, A.K. Hirmis, *Conceptual Framework for Regional Competitiveness*, „Regional Studies” 38(9)/2004, s. 1015–1028.

¹¹ A. Raczyk, S. Dołzbłasz, M. Leśniak-Johann, *Relacje współpracy i konkurencji na pograniczu polsko-niemieckim*, Wydawnictwo Gaskor Sp. z o.o., Wrocław 2012, s. 64.

¹² Zob. E.J. Malecki, *Knowledge and regional competitiveness*, *Erdkunde* Band 54/2000, s. 334.

¹³ W.F. Lever, *Competitive Cities in Europe*, „Urban Studies” 36/1999, s. 5–9.

- e) lokalizacja *hallmark events*, rozumianych m.in. jako targi, wystawy, imprezy kulturalne i sportowe o statusie międzynarodowym, oraz elementów infrastruktury (np. o znaczeniu krajowym i kontynentalnym).

Sposób konkutowania pomiędzy gminami zmienia się w zależności od istniejącego w kraju systemu ekonomicznego i społecznego, sposobu funkcjonowania rynku, wiedzy i świadomości decydentów, a także wpływu jaki wywiera na jednostki bliższe i dalsze otoczenie. W tabeli 1, wzorując się na podziale jednostek zaproponowanym przez W. Dziemianowicza, zaprezentowano trzy charakterystyczne grupy konkurujących samorządów lokalnych.

Tabela 1

Klasyfikacja samorządów lokalnych ze względu na umiejętność konkutowania

Rodzaj gminy	Charakterystyka działań	Podjęmowana aktywność
Aktywnie zarządzana	profesjonalizm, skuteczność, kompetencja, rzetelne przygotowanie do lokalnej rywalizacji	zapewnienie odpowiedniego zaplecza, warunków lokalizacji dla potencjalnych mieszkańców, inwestorów, turystów etc.
Aktywnie promowana	brak wiedzy, umiejętności, merytorycznego przygotowania, pomysłu i świadomości konsekwencji podjętych działań	aktywne promowanie jednostki, które z góry skazane jest na porażkę ze względu na brak dokładnego określenia adresatów działań promocyjnych
Pasywna (pozorowana aktywność)	nieumiejętność oceny siły walorów pozostałych konkurujących jednostek, błędna ocena własnego potencjału, ignorancja	podjęmowane działania bazują na obiektywnie słabych walorach przyrodniczych, jako na „kole napędowym” rozwoju

Źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Dziemianowicz, *Konkurencyjność gmin w świetle relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 14–21.

Charakter i skuteczność podejmowanych działań konkurencyjnych wynika z wewnętrznego potencjału gminy i opiera się przede wszystkim na przedsiębiorczości oraz zdecydowanych działaniach zarządczych władz lokalnych. Postępując w sposób przemyślany i konsekwentny samorząd lokalny jest w stanie zmobilizować wszelkie posiadane przez siebie środki i zasoby po to, by móc promować się jako konkurencyjne miejsce do zasiedlenia, prowadzenia działalności gospodarczej czy wypoczynku.

Z ekonomicznego punktu widzenia samorząd lokalny, opierając się na racjonalnym wykorzystaniu posiadanych zasobów, powinien dążyć do wzrostu dochodów mieszkańców i budżetu jednostki oraz rozwoju przedsiębiorczości¹⁴. Mieszkańcy mają bowiem najszerszy i wielowątkowy wpływ na konkurencyjność i rozwój gminy¹⁵. Tworzą nie tylko lokalną elitę polityczną (spośród nich wywodzi się lider), ale również stanowią lokalne zasoby siły roboczej (zarówno dla biznesu, jak i instytucji otoczenia). Mieszkańcy gminy budują również kapitał społeczny, a ich zamożność przenosi się na zamożność budżetów gminnych¹⁶.

Jednym z kluczowych podmiotów rywalizacji gmin jest zatem potencjał ludzki – czyli nowi mieszkańcy, głównie młodzi i z wysokimi kwalifikacjami, co z jednej strony pozwoli na budowanie lokalnego kapitału społecznego i intelektualnego, oraz przyczyni się do spowolnienia się procesu starzenia lokalnego społeczeństwa i odsunięcie w czasie działań skierowanych w stronę problemów ludzi starszych. Z drugiej strony natomiast stanowi źródło potencjalnych przyszłych dochodów gminy¹⁷.

---

¹⁴ Zob. A. Sztando, *Lokalny interwencjonizm samorządowy, czyli kształtowanie gminnego rozwoju gospodarczego*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 1/2000, s. 85–86.

¹⁵ Mieszkańcy stanowią jeden spośród czterech (łącznie z inwestorami, turystami i funduszami publicznymi) kluczowych czynników niezbędnych w procesie budowy filarów rozwoju – zatrudnienia, bazy rozwoju, zalet lokalizacji i zasobów wiedzy. Mają nie tylko bardzo duże, ale i wielowymiarowe znaczenie w całym procesie. Szerzej na ten temat: E.J. Blakely, *Planning local economic development: Theory and practice*, 2nd Edition, Thousand Oaks: Sage Publications (CA), Newbury Park 1994.

¹⁶ Poziom wpływów z podatków (PIT i CIT), decydujących w dużej mierze o sytuacji ekonomicznej gminy nie zależy tylko i wyłącznie od nowych mieszkańców i inwestorów, ale stanowi dla samorządu wyraźną informację o kierunku dalszych działań. Szerzej: W. Dziemianowicz, *Konkurencyjność gmin w świetle relacji władze lokalne–inwestorzy zagraniczni*, Wydawnictwo UW, Warszawa 2008, s. 63 i in.

¹⁷ M. Pytlak, *Konkurencja i współpraca – komplementarne działania władz lokalnych (na przykładzie wybranych gmin zachodniego pasma aglomeracji warszawskiej)*, w: *Rocznik Żyrardowski poświęcony sprawom globalnym, regionalnym i lokalnym*, red. W. Rakowski, t. VIII, Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie, Żyrardów 2010, s. 404–406.

2. Czynniki konkurencyjności lokalnych układów terytorialnych

Konkurencyjność samorządu jest możliwa dzięki realizacji szeroko zakrojonych działań podejmowanych przez różne podmioty reprezentujące gminę, wzmocniających korzyści lokalizacji. Działania obejmujące swym zakresem manipulację atrybutami, podnoszą wartość lokalizacyjną terenu i dostosowują przestrzeń do rozwijania różnych form działalności społecznej i gospodarczej¹⁸.

Część czynników konkurencyjności pozostaje poza wpływem lokalnej władzy, jak na przykład przestrzenna lokalizacja gminy czy też niektóre zasoby naturalne. Pozostałe czynniki mogą być w mniejszym lub większym stopniu kształtowane przez lokalne władze¹⁹, jak na przykład tereny pod zabudowę, dostęp do lokali mieszkalnych, atrakcje i placówki turystyczne, infrastruktura techniczna, możliwości wypoczynkowe, siła robocza i przedsiębiorcy, kapitał społeczny, miejsca pracy, usługi socjalne i komercyjne, placówki oświatowe i sportowe, instytucje kultury, organizowane imprezy, klimat społeczny, obsługa w urzędzie etc.²⁰

Konkurencyjność gminy jest determinowana wieloma czynnikami różnej natury. Jednym z nich jest struktura przestrzenna gminy²¹. Związki przestrzenno-gospodarcze są dwukierunkowe – z jednej strony procesy konkurencji zależą od układu przestrzennego gospodarki gminy, drugiej układ ten kształtują. Na konkurencyjność określonego samorządu lokalnego wpływa jego struktura przestrzenna oraz związany z tym stopień zróżnicowania wewnątrzterytorialnego. Określenie kształtu optymalnej struktury przestrzennej gminy dla jej konku-

---

¹⁸ Zob. M. Adamowicz, *Konkurencyjność jednostek terytorialnych w skali lokalnej*, Roczn. Nauk. Stow. Ekon. Rol. Agrobiz. 10 (2), Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2008, s. 9.

¹⁹ A. Sztando, *Konkurencyjność gospodarcza a dochodowy fragment gminnej polityki budżetowej*, w: *Konkurencyjność miast i regionów*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2001, s. 150.

²⁰ Szerzej na ten temat: A. Szromnik, *Marketing terytorialny – geneza, rynki docelowe i podmioty oddziaływania*, w: *Marketing terytorialny. Strategiczne wyzwania dla miast i regionów*, red. T. Domański, Uniwersytet Łódzki, Łódź 1997, s. 41–42; K. Kuciński, *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010, s. 157.

²¹ W ostatnich latach przedmiotem licznych badań realizowanych zarówno przez ekonomistów, geografów, jak i socjologów jest przede wszystkim konkurencyjność regionów. Nieustanne podnoszenie poziomu konkurencyjności regionów jest również jednym z priorytetowych celów programów restrukturyzacyjnych Unii Europejskiej. Niemniej jednak uwzględniając fakt, iż rozwój regionu nie miałby miejsca bez uprzedniego rozwoju mniejszych jednostek (jego terytorialno-administracyjnych części składowych, czyli lokalnych samorządów), na potrzeby niniejszej pracy zaadaptowano szereg założeń i relacji, m.in. tych wiążących konkurencyjność jednostek terytorialnych z ich strukturą przestrzenno-gospodarczą.

rencyjności nie jest łatwe (o ile w ogóle możliwe), ponadto raz wyznaczona struktura nie jest stałą, lecz zmienną w czasie. Trudna jest także zmiana dotychczasowego układu, dostosowująca go do wyznaczonego optymalnego kształtu²².

Podobnie jak w przypadku prób jednoznacznego zdefiniowania pojęcia konkurencyjności gmin, tak w przypadku określenia jej najistotniejszych uwarunkowań nie wypracowano jednego stanowiska. Korzystając z licznie prezentowanych w literaturze klasyfikacji czynników konkurencyjności terytorialnej w tabeli 2 przybliżono kilka najpowszechniejszych kategorii, odnosząc je do samorządu gminnego²³.

Tabela 2

Klasyfikacja czynników konkurencyjności gmin

			Charakterystyka poszczególnych czynników
Kryteria podziału czynników konkurencyjności	Ze względu na charakter	czynniki gospodarcze	obejmują m.in. czynniki produkcji, infrastruktury, lokalizację firm i obiektów komunalnych
		czynniki strategiczne	obejmują m.in. skuteczność rządzenia, strategii rozwoju, rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego i elastyczność instytucjonalną
	Ze względu na źródło pochodzenia	czynniki endogeniczne	obejmują m.in. mobilizację społeczną, wykształcenie, import kulturowy, innowacyjny sposób zarządzania, poziom przystosowania do instytucji demokratycznych, umiejętności współdziałania zbiorowego kadr kierowniczych infrastruktura, przedsiębiorczość, rodzaj własności, akceptacja instytucji rynkowych, prorozwojowe motywacje

²² Zob. U. Markowska-Przybyła, *Przestrzeń regionu a jego konkurencyjność*, w: *Podstawy gospodarki przestrzennej – wybrane aspekty*, red. S. Korenik, J. Słodczyk, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2005, s. 216.

²³ Okoliczności, pod wpływem których w różnych obszarach i dziedzinach życia zachodzą zmiany określane są mianem czynników (determinant). Definiuje się je jako przyczyny inicjujące i kształtujące przemiany ilościowe i jakościowo-strukturalne (m.in. w gospodarce i życiu społecznym, środowisku przyrodniczym etc.), a także jako przyczyny inicjujące uwarunkowania wszelakiego rozwoju. Dlatego też w niniejszej pracy pojęcie czynników oraz uwarunkowań konkurencyjności terytorialnej traktowane jest utożsamowo.

			Charakterystyka poszczególnych czynników
Kryteria podziału czynników konkurencyjności		czynniki egzogeniczne	obejmują m.in. zaangażowanie kapitału zagranicznego, system polityczny (wraz z jego najważniejszymi elementami – władzami publicznymi, ruchami społecznymi i grupami interesu – politycznymi (np. partie) i ekonomicznymi (np. związki zawodowe))
		Ze względu na własności	czynniki twarde
	czynniki miękkie		obejmują m.in. warunki życia, estetykę i życie kulturalne, tolerancję dla alternatywnych stylów życia i różnorodności etnicznej, atrakcyjność miejsca dla turystów
	Ze względu na istotę	czynniki pierwotne	obejmują czynniki przyrodnicze m.in. położenie geograficzne, złoża surowców, zasoby wodne, warunki klimatyczne, rodzaj gleb etc.
		czynniki wtórne	obejmują m.in. wszelkie obiekty antropogeniczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Bontje, S. Musterd, *Creative industries, creative class and competitiveness: Expert opinions critically appraised*, „Geoforum” 40 (5)/2009, s. 843–852; B. Meyer, *Kształtowanie układów przestrzenno-funkcjonalnych przez turystykę*, Wydawnictwo Naukowe US, Szczecin 2008, s. 20; J.T. Hryniewicz, *Endo- i egzogenne czynniki rozwoju gospodarczego gmin i regionów*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2(2)/2000, s. 53–74; P.K. Kresl, *The determinants of urban competitiveness: a survey*, w: *North American Cities and the Global Economy*, red. P.K. Kresl, G. Gappert, Sage, Thousand Oaks 1995, s. 45–68.

Najważniejszym celem działania każdego samorządu lokalnego jest dążenie do rozwoju i stałej poprawy warunków życia lokalnej społeczności. Dlatego też przedmiotem rywalizacji pomiędzy gminami jest wszystko to, co wzbogaca istniejące na ich terenach lokalne struktury społeczno-gospodarcze i instytucjonalne oraz prowadzi do szybszego rozwoju gospodarczego, a w efekcie wyższego poziomu życia²⁴. To, co bez wątplenia determinuje konkurencyjność gmin, wpływa na ich rozwój i poprawia standard życia lokalnych mieszkańców

²⁴ Por. T. Markowski, *Zarządzanie rozwojem miast*, PWN, Warszawa 1999, s. 218–221.

to infrastruktura techniczna – przede wszystkim infrastruktura komunalna i warunki mieszkaniowe.

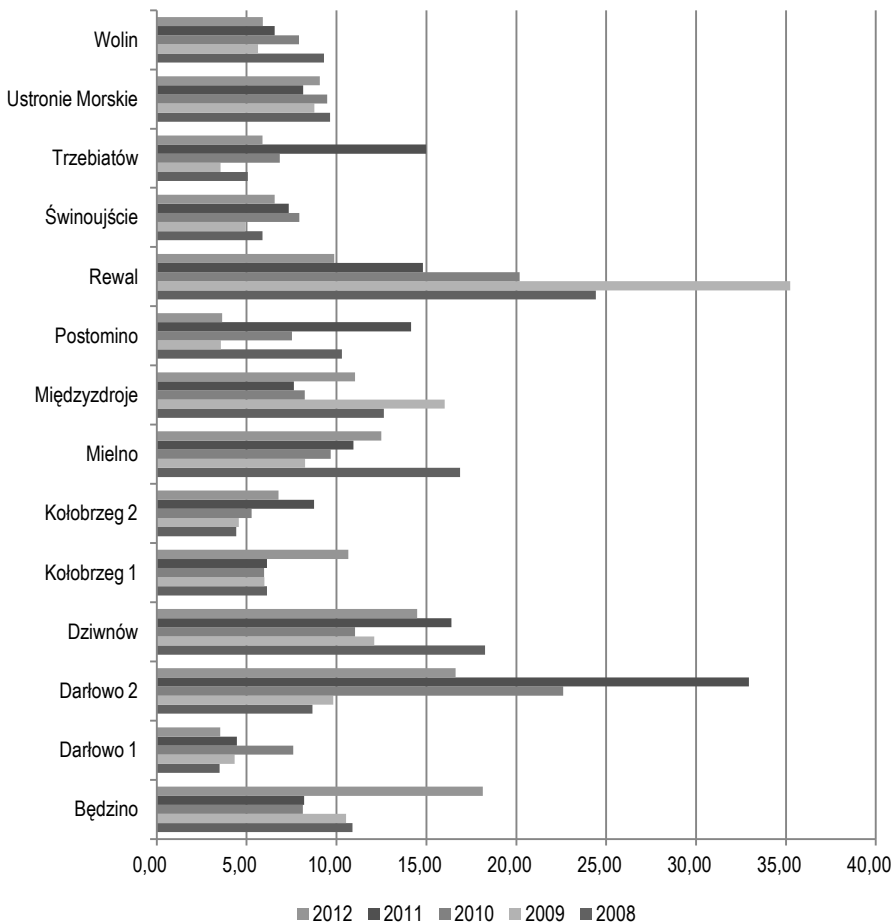
3. Analiza konkurencyjności gmin nadmorskich z perspektywy realizowanej gospodarki komunalnej i mieszkaniowej

Atrakcyjność lokalnej przestrzeni uzależniona jest od właściwości, jakie są niezbędne do tego, by gmina mogła spełnić wszelkie oczekiwane przez swoich odbiorców funkcje. Wobec mieszkańców każda z gmin pełni analogiczne funkcje. Dlatego też, dla uzyskania przewagi nad innymi jednostkami musi konkurować zarówno ilością, jak i jakością swojej oferty. W pierwszej kolejności powinna jednak możliwie najpełniej zaspokoić podstawowe potrzeby bytowe mieszkańców, gwarantując im ciągły i niczym nie zakłócony proces realizacji potrzeb wyższego rzędu.

Ze względu na ograniczony zakres niniejszej pracy zaprezentowano tylko kilka wybranych wskaźników, których zadaniem jest ukazanie zaangażowania samorządów w realizację lokalnej gospodarki komunalnej i mieszkaniowej oraz przybliżenie widocznych efektów tego zaangażowania.

Dbłość gmin nadmorskich o gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w latach 2008–2012 poddano analizie, wykorzystując w tym celu wskaźnik mówiący o udziale wydatków przeznaczonych na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w ogóle wydatków budżetowych poszczególnych gmin. Wyniki przeprowadzonych analiz zaprezentowano na rysunku 1.

W analizowanym okresie nie było wśród gmin widocznej tendencji w sposobie gospodarowania środkami publicznymi, przejawiającej się np. rosnącym co roku procentowym udziale wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w ogóle wydatków budżetowych.

Rys. 1. Udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w budżecie gminy (Dział 900)

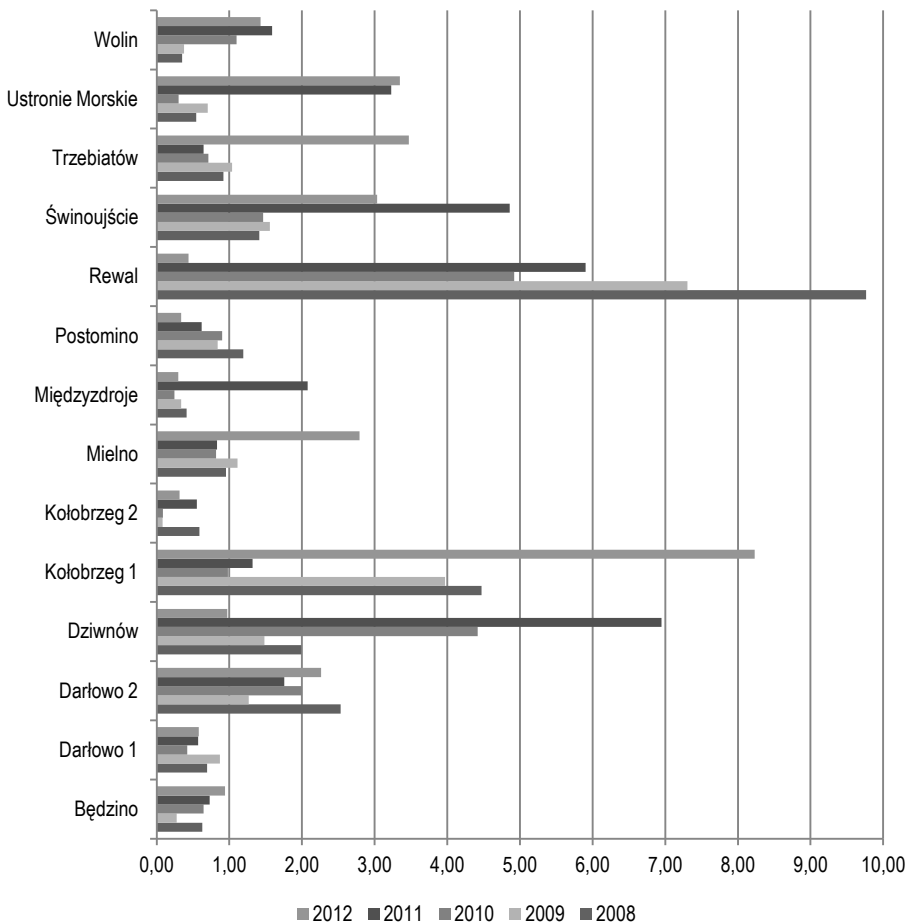
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2008 roku najwięcej środków na ten cel przeznaczyły 3 gminy (Dziwnów – 15%, Mielno – 15,89%, Ustronie Morskie – 8,87%), w 2009 roku 2 kolejne gminy (Międzyzdroje – 15,32% i Rewal – 34,94%), w 2010 roku 3 gminy (gmina miejska Darłowo – 6,01%, Świnoujście – 6,98% i Wolin – 5,53%), w 2011 roku 4 gminy (gmina wiejska Darłowo – 32,51%, gmina wiejska Koło-

brzeg – 7,7%, Postomino – 12,77% i Trzebiatów – 14,91%), a w 2012 roku 2 gminy (Będzino – 17,29% i gmina miejska Kołobrzeg – 8,77%).

Władze gmin nadmorskich w latach 2008–2012 przeznaczyły średnio 8,92% środków ze swoich budżetów na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska. Największy udział wydatków w Dziale 900 w tym okresie wystąpił w gminie Rewal (średnio wydatki te stanowiły 20,63% środków w budżecie) oraz w gminie wiejskiej Darłowo (średnio stanowiło to 17,63% środków w budżecie). Najmniejszy udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska przeznaczyły w badanych latach gmina miejska Darłowo – 3,91%, Wolin – 4,39%, Świnoujście – 4,84% i gmina wiejska Kołobrzeg – 4,98%.

Kolejny wskaźnik, który odzwierciedla udział wydatków na gospodarkę mieszkaniową (Dział 700) w budżetach gmin, zaprezentowano na rysunku 2. Pokazuje, że w latach 2008–2012, w każdej z analizowanych gmin, wydatki na gospodarkę mieszkaniową (Dział 700) stanowiły zdecydowanie mniejszy udział w wydatkach budżetowych niż wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska (Dział 900). Średnia wartość udziału wydatków na Dział 700 w gminach nadmorskich wyniosła w pięcioletnim okresie 1,81%. Także w przypadku wydatków na gospodarkę mieszkaniową nie było widocznej prawidłowości w sposobie kształtowania ich wielkości. W połowie badanych gmin nastąpił w ostatnich latach widoczny wzrost udziału wydatków na Dział 700 w ogóle wydatków, a w drugiej połowie gmin zdecydowany ich spadek.

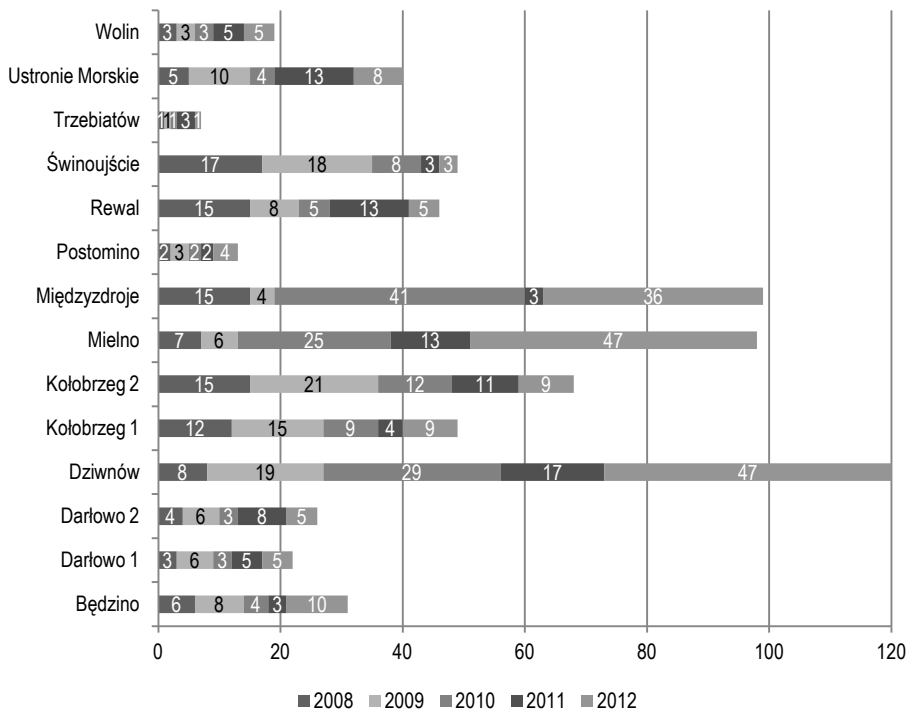
Rys. 2. Udział wydatków na gospodarkę mieszkaniową w budżecie gminy (Dział 700)
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Podobnie, jak w przypadku wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska, wydatki na gospodarkę mieszkaniową były najwyższe w gminie Rewal – dla pięcioletniego okresu osiągnęły średnią wartość 5,67%. Najwyższy udział w budżecie wydatki na Dział 700 osiągnęły w 2008 roku – 9,77%, by w kolejnych latach zmniejszyć swój udział w ogóle wydatków do 7,31% w 2009 roku, do 4,92% w 2010 roku, oraz 5,9% w 2011 roku, a w 2012 roku

osiągnąć zaledwie 0,44% udziału w ogóle wydatków. Kolejne miejsca zajęły: gmina miejska Kołobrzeg (ze średnią wartością udziału wydatków na gospodarkę mieszkaniową w wysokości 3,79%; najwyższą wartością w 2012 roku – 8,23% udziału w wydatkach budżetowych, a najniższą w dwóch wcześniejszych latach – 0,98% udziału w wydatkach w 2010 roku i 1,32% udziału w wydatkach w 2011 roku), oraz Dziwnów (ze średnią wartością udziału wydatków na gospodarkę mieszkaniową w wysokości 3,16% ogółu wydatków; najwyższą wartością w 2011 roku – 6,95% wydatków budżetowych, a najniższą w ostatnim 2012 roku – 0,97% wszystkich wydatków).

W analizowanych latach 3 spośród badanych gmin nie przeznaczyły na gospodarkę mieszkaniową nawet 1% swoich wydatków (gmina miejska Darłowo, Będzino i gmina wiejska Kołobrzeg), a aż 6 gmin miało w analizowanym okresie średni udział wydatków na Dział 700 mniejszy niż 1% wszystkich wydatków (do wcześniej wymienionych gmin należy dodać Międzyzdroje – 0,68%, Postomino – 0,78% i Wolin – 0,97%).

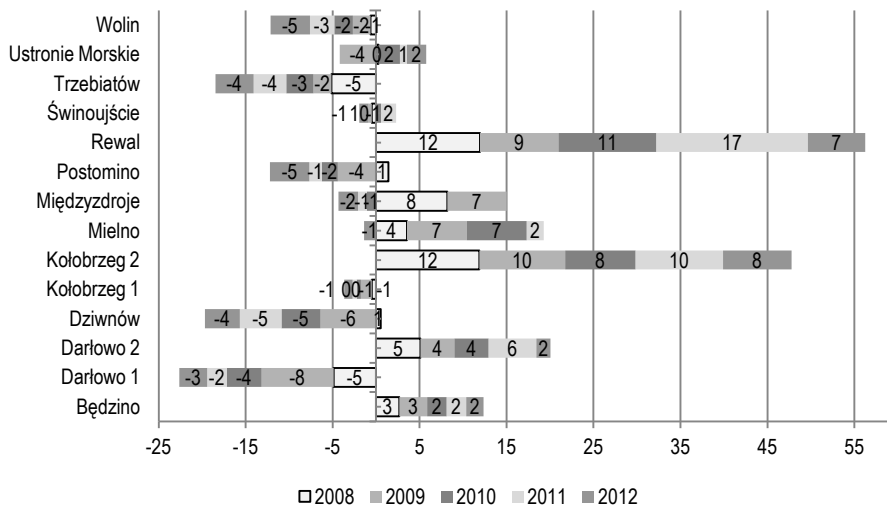
W tym czasie we wszystkich gminach nadmorskich oddano do użytkowania 687 mieszkań na 1000 osób faktycznie zamieszkałych. Wskaźnik obrazujący tę sytuację zaprezentowano na rysunku 3.

Rys. 3. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 osób faktycznie zamieszkałych
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2008–2012 największą liczbę mieszkań w przeliczeniu na 1000 osób faktycznie zamieszkałych w gminie oddano do użytkowania w Dziwnowie – w sumie 120 mieszkań (najwięcej w 2012 roku – 47 mieszkań/1 tys. osób i w 2010 roku – 29 mieszkań/1 tys. osób). Na kolejnych miejscach z najwyższym wskaźnikiem były: gmina Międzyzdroje (z ogólną sumą 99 mieszkań; najwięcej mieszkań oddano w 2010 roku – 41 mieszkań/1 tys. osób i w 2012 roku – 36 mieszkań/1 tys. osób) i gmina Mielno (z ogólną sumą 98 mieszkań; najwięcej mieszkań oddano w 2012 roku – 47 mieszkań/1 tys. osób i 25 mieszkań/1 tys. osób w 2010 roku). Z kolei najmniejszą liczbę mieszkań w przeliczeniu na tysiąc osób faktycznie zamieszkałych oddano w Trzebiatowie – 7 mieszkań, Postominie – 13 mieszkań i w Wolinie – 19 mieszkań.

W analizowanym okresie w 8 spośród 14 gmin nadmorskich województwa zachodniopomorskiego odnotowano dodatnie saldo migracji gminnych wewnętrznych na pobyt stały na 1000 osób faktycznie zamieszkałych. Wartość tego wskaźnika dla każdej gminy przedstawiono na rysunku 4.

Rys. 4. Saldo migracji gminnych wewnętrznych na pobyt stały na 1000 osób faktycznie zamieszkałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Najwyższą wartość omawianego wskaźnika uzyskała gmina Rewal – 56 osób i gmina wiejska Kołobrzeg – 48 osób. Z kolei najwyższy ujemny wskaźnik salda migracji gminnych wewnętrznych na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 osób faktycznie zamieszkałych w latach 2008–2012 odnotowano w gminie miejskiej Darłowo – 22 osoby, w Dziwnowie i Trzebiatowie – po 18 osób, w Wolinie – 13 osób i Postominie – 11 osób.

Przeprowadzona analiza pozwala zauważyć, że pozycje, które zajęły poszczególne gminy (po porównaniu rozkładów 3 pierwszych wskaźników), były zbliżone do miejsc zajętych przez te gminy po analizie 4 wskaźnika – obrazującego zainteresowanie daną gminą jako miejscem stałego zamieszkania. Wyjątek

stanowiły w tym przypadku 2 gminy – gmina Dziwnów, która zajęła wprawdzie najwyższą ogólną pozycję wśród badanych gmin, lecz wystąpił w niej jeden z wyższych ujemnych wskaźników salda migracji (18 osób/1 tys. osób faktycznie zamieszkałych), oraz gmina miejska Kołobrzeg, która bazując na zaprezentowanych wskaźnikach uzyskała 3 ogólną lokatę, ale też niewielkie – choć jednak – trzyosobowe ujemne saldo migracji na tysiąc osób faktycznie zamieszkałych.

Zainteresowanie pozostałymi gminami, jako miejscami stałego zamieszkania pokrywało się z listą gmin, które uzyskiwały najwyższe poziomy badanych wskaźników. Zbliżony rezultat uzyskała gmina Rewal (druga ogólna pozycja wśród gmin i najwyższy dodatni wskaźnik salda migracji gminnych wewnętrznych na 1 tys. osób faktycznie zamieszkałych), Międzyzdroje (4 ogólna lokata i 5 pod względem wskaźnika migracji wewnętrznej) oraz Świnoujście (5 ogólna lokata i 6 pod względem wskaźnika migracji wewnętrznej). Identyczny rezultat w obu przypadkach osiągnęła gmina wiejska Darłowo (3 miejsce) i Ustronie Morskie (7 miejsce). Natomiast znacznymi dysproporcjami ogólnych lokat względem wskaźnika migracji wewnętrznej charakteryzowała się gmina wiejska Kołobrzeg (6 ogólna lokata i 2 pod względem wskaźnika migracji wewnętrznej), a także Będzino (7 ogólna lokata i 4 pod względem wskaźnika migracji wewnętrznej).

Podsumowanie

W przeprowadzonych analizach widoczny jest istniejący związek pomiędzy aktywnością samorządów w obszarze gospodarki komunalnej, mieszkaniowej, ochrony środowiska a poziomem konkurencyjności gmin rozpatrywanym z perspektywy lokalnej społeczności. Dodatkowo obliczony współczynnik korelacji liniowej Pearsona zdaje się to potwierdzać. Wskazuje bowiem na umiarkowaną, bądź też wyraźną (lecz niską) dodatnią zależność pomiędzy ilością środków publicznych przeznaczanych przez samorzady na ten cel a poziomem atrakcyjności osiedleńczej gmin.

Nie ulega zatem wątpliwości, że dbałość lokalnych władz o zapewnienie podstawowych warunków osiedleńczych na jak najlepszym poziomie jest jednym z wielu kluczowym elementów determinujących konkurencyjność jednostek terytorialnych. Przeprowadzone analizy powinny być wobec tego poszerzone o kolejne wskaźniki, które pozwolą na bardziej wnikliwą weryfikację

współzależności pomiędzy sposobem prowadzenia gospodarki komunalnej i mieszkaniowej a zdolnością konkurencyjną samorządów lokalnych.

**THE COMMUNES COMPETITIVENESS IN THE ASPECT OF CHOSEN
ELEMENTS OF SPATIAL STRUCTURE – EXAMPLE OF MARITIME
COMMUNES OF WEST POMERANIA PROVINCE**

Summary

The attractiveness of local space depends on its features, which enable commune to achieve all functions expected by its recipients. Every commune fulfil the same functions towards its habitants. Therefore, to attain an expected advantage, commune must compete both quantity and quality of its local offer. The first part of the paper focus on characteristic of main areas and factors implicating local competitiveness. The last part studies how local governments ensure community basic living conditions and how it influences on territorial competitiveness.

Translated by Marta Szaja